

ŞİDDET MAĞDURU KADINLARIN SIĞINMAEVI SONRASI DENEYİMLERİ*

Semahat Dicle MAYBEK**

Özet

Bu makalenin konusu kadın sığınmaevlerinden çıkan kadınların hayat deneyimleri ve bu bağlamda sığınmaevlerinin şiddetten uzak hayatlarında yarattığı etkilerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmış olup, Türkiye'nin büyük şehirlerinden birinde yerel yönetimlere bağlı faaliyet gösteren 2 sığınmaevinden çıkmış toplamda 10 kadınla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada, grounded teori kullanılmış, bu bağlamda da teorik örneklem tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya katılan kadınların büyük bir kısmının 0-12 ay öncesinde sığınmaevinden ayrıldığı tespit edilmiştir. Kadınlar ağırlıklı olarak üzüntü, korku ve endişe gibi duygularla sığınmaevinden ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Sığınmaevinden çıkan kadınların, toplumsal hayatta sığınmak¹ deneyimini dile getirmekten kaçınmalarına karşın, sığınmaevinde kurdukları arkadaşlık ilişkilerini devam ettirdikleri tespit edilmiştir. Sığınmaevinin katılımcılara, sığınmaevi sonrasındaki hayatlarında en büyük katkısının güven duygusu ve yeni bir yaşam olanağı sunması olduğu görülmüştür. Sığınmaevi sonrasındaki yaşamlarındaki en büyük sorunun ise ekonomik olarak destekten yoksun olmaları olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, kadın sığınmaevleri, sığınmaevi sonrası deneyim.

* Bu makale, Semahat Dicle Maybek'in Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Doktora Programında 2016 yılında tamamladığı “Şiddet Gören Kadınlara Açılan Kapı: Sığınmaevi ve Sonrasındaki Yaşam Stratejileri” isimli Yüksek Lisans Tezinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Çalışma, VIII. Ulusal Sosyoloji Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuş, ancak tam metin halinde yayınlanmamıştır.

** Dr., Yenimahalle Belediyesi, Kadın Danışma Merkezi, ANKARA.

İletişim: dmaybek@gmail.com

¹ “Kadın sığınmaevi”, metinde “sığınmak” olarak da kullanılmıştır.

THE EXPERIENCES OF VIOLENCE-VICTIM WOMEN AFTER LEAVING A SHELTER

Abstract

This article aims to investigate the life experiences of victims of violence after they leave a women's shelter. It also aims to examine how living in these shelters helps create new, violence-free lives for these women. This study employed qualitative research and held semi-structured interviews with 10 women who left two different shelters. These shelters were operated by local administrations of one of the metropolitan cities of Turkey. Using theoretical sample technique, we conducted interviews at 0–12 months after the participants' departure. Most interviewees stated that they left the shelter with such feelings as sadness, fear, and anxiety. Although those women avoided voicing their shelter experiences in their social lives, in private, they continued to be friends with those they have met in the shelter. Two conclusions can be drawn. First, the biggest contribution of these shelters is that they imbue women with a sense of confidence and provide them the opportunity to have a new life. However, the major constraint of living in a shelter life is that the women are deprived of much needed economic support to begin their lives anew.

Keywords: *Violence against women, violence, women's shelter, experience after shelter.*

Giriş

Kadına yönelik şiddet yaralanma, ölüm gibi sonuçları içinde barındıran küresel bir salgın olarak değerlendirilmektedir (McFarlane, Pennings, Symes, Maddoux ve Paulson, 2014). Bu konuda hem akademi hem de uluslararası toplum son 50 yıldır araştırmalar yürütmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarına bakıldığında ise kadına yönelik şiddetin ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile doğrudan bir ilişkisi olmadığı görülecektir (Amoakohene, 2004; Moreno vd., 2005; Chan, 2009).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2014 yılında yapmış olduğu "Türkiye'de Aile İçi Şiddet Araştırması" nda Türkiye'deki evli kadınların %36'sının eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz bırakıldığı ortaya çıkmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2014). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2013 yılında yayınladığı araştırmasında, dünyadaki kadın cinayetlerinin yaklaşık %38'i kadının yakın partneri tarafından gerçekleştirilmiştir. Afrika'daki kadınların %36.6'sı, Amerika'daki kadınların %29.8'i, Doğu Akdeniz Bölgesindeki kadınların %37'si, Avrupa'daki kadınların %25.4'ü, Güney Doğu Asya Bölgesi'ndeki

kadınların %37.7'si ve Batı Pasifik Bölgesi'ndeki kadınların %24.6'sı hayatları boyunca en az bir partnerinden şiddet görmüştür (WHO, 2013).

Kadına yönelik şiddetle mücadele, bu konunun özel alandan çıkarılarak kamusal alanda tartışılmaya başlanmasıyla oldukça önemli yol kat etmiştir. Elbette ki bu, hemen gerçekleşmemiştir. Kapalı kapılar ardında bilinç yükseltme çalışmaları ile başlamış, sonrasında da kamusal alana taşınmıştır. Batı'daki kadın hareketinin "Özel olan/alan politiktir" sloganı, Türkiye'ye ancak 1980'lerde taşınabilmiştir. İkinci kuşak kadın hareketi olarak ifade edilen 1980-1990 arası dönem de, Türkiye'de kadınların toplumsal cinsiyetle ve ataerkillikle ilgili sorunlarının gündeme geldiği bir dönem olmuştur. 1980'li yılların en önemli başarısı ise, "Dayağa Hayır" kampanyası ve "Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü" örneklerinde olduğu gibi, kadınların sokağa çıkarak "kendi gündemini kendince belirleyebilmesi" olmuştur (Timisi ve Gevrek, 2007: 14-23).

1990'ların göze çarpan en önemli özelliği, devlet mekanizmalarının ve sivil toplumun kadına yönelik şiddetle ilgili araştırmalar için yurt dışından ekonomik destek bulmaları sebebiyle aynı platformda birlikte çalışmaya başlamaları olmuştur. Aynı dönemde, Barolar da kadın komisyonları kurmuştur. Bu bağlamda Türkiye Barolar Birliği içinde kurulan Kadın Hukuku Komisyonları ve bu komisyonların oluşturduğu bir tür çatı işlevi gören Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonu son derece önemlidir (Işık, 2007: 51). Yine bu dönemde devlet kendi bünyesindeki SHÇEK'e yeni sorumluluklar yüklemiş ve yerel yönetimler kadına yönelik şiddeti önlemek için yeni birimler oluşturmuştur (Altınay ve Arat, 2008: 21).

Kadının şiddet ortamından uzaklaşmasında ve şiddetten uzak yeni bir hayat kurmasında Türkiye ve dünyada sığınmaevleri (sığınaklar) merkezi bir rol oynamaktadır. Başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve buraya bağlı mekanizmalar olmak üzere kadına yönelik şiddetle mücadele eden tüm resmi kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin şiddet mağduru kadının ve beraberindeki çocuğun güçlenme ve yetkinleşme konusunda mesleki çalışmalarını kadın bakış açısı odaklı feminist uygulamalar ile gerçekleştirmeleri hayati önem taşımaktadır. Zira kadının, sığınmaevinden çıktıktan sonra sığınmaevine dönememesi büyük oranda bu mesleki çalışmalara bağlıdır.

Kadın sığınmaevleri dünya çapında birçok akademik çalışmanın konusu olmasına rağmen (Krane & Davies, 2002; Peled & Dekel, 2010; Sallan Gül, 2013; Görgün Baran vd., 2015) sığınmaevinden çıkan kadınlar üzerine yerli araştırmaya rastlanmamış; yabancı literatürde ise sığınmaevinden çıkan kadın üzerinden yapılan araştırma (Campbell vd., 1995; Bybee & Sullivan, 2005; Grossman vd., 2010) sayısı oldukça azdır. Alandaki bu yetersizlikler nedeni ile bu çalışmada sığınmaevinden çıkan kadınların yeni yaşamlarında toplumla sosyal bütünleşmeleri ele alınmaktadır.

1. Sığınmaevi ve Sığınmaevi Sonrasındaki Yaşama İlişkin Literatür

Şiddet sonrası sığınmaevine yaşayan kadınların durumları akademik olarak da ilgi gören konular arasında yer almıştır. Bu çalışmayla bağlantılı olarak sığınmaevine ilişkin literatür partnerine dönme niyeti, sığınmaevi ve çocuklar, sığınmaevinden çıkan kadınlar başlıkları altında ele alınmıştır.

1.1. Partnerine Dönme Niyeti

Yapılan bazı çalışmalarda sığınmaevinde kalan kadınların, sonrasında partnerlerine geri dönme konusunda ne düşündükleri ve bunun ne ile ilişkisi olduğu incelenmiştir. Coop Gordon, Burton ve Porter (2004)'ın yaptıkları araştırma sonucunda kadının partnerine dönme niyetinde affetmenin, diğer değişkenlerden daha etkili olduğu ortaya çıkmış ve kadının yaşamına devam etmek istemesi ve partnerine beslediği öfkeden vazgeçmesinin bununla ilişkili olduğu görülmüştür. Ben Porat ve Ithazky (2008)'nin yaptıkları çalışmada ise eşine dönen kadınlarla sığınmaevinde kalan kadınların yaşam memnuniyeti karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Sığınmaevinden ayrılan ve eşine dönen kadınlarda yaşam memnuniyeti sağlayan faktörün sığınmaevine bağlılıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Sığınmaevinde kalan kadınlar için ise özsaygı, güçlenme ve sığınmaevinde edindiği örgütsel kaynaklar onların yaşam memnuniyetini arttıran değişkenler olarak saptanmıştır (Ben Porat & Ithazky, 2008). Sığınmaevi sonrasında ise destek almaya devam eden kadınların büyük çoğunluğunun istismarcıya geri dönmediği de bilinmektedir (Sullivan & Baybee, 2005).

McFarlane, Pennings, Symes, Maddoux ve Paulson (2014)'ın yaptıkları çalışma sığınmaevi hizmeti alan çocuklu kadınlar ile hakkında koruyucu tedbir kararı bulunan, ancak sığınak hizmeti almayan kadınların partnerlerine

dönme kararları ve bu konudaki risk faktörleri farklılıklarını göstermektedir. Sığınakta kalan kadınların partnerlerine dönme konusunda 8 adet risk faktörü belirlenmiştir (McFarlane vd., 2014): Genç yaş, düşük eğitim düzeyi, istismarcıyla uzun bir ilişki geçmişi, cinsel istismar, toplum kuruluşlarından yararlanmama, travma sonrası stres bozukluğu, kötü fiziksel sağlık ve düşük düzeydeki duygusal destek. Koruyucu tedbir kararı alan kadınların ise istismarcılarına dönmelerini öngören 8 risk faktörü bulunmaktadır; daha yüksek eğitim seviyesi, kötü fiziksel sağlık, toplum kuruluşlarından yararlanmama, daha çok ötekileştirilme, az duygusal destek ve fiziksel istismar.

1.2. Sığınmaevleri ve Çocuklar

Sığınaklar üzerine yapılan çalışmalarda sığınmaevlerinde kalan çocuklar da bazı çalışmaların konusu olmuştur. Bu çalışmalarda çocukların sığınmaevi öncesindeki yaşamları ile sığınakta kaldıkları dönemdeki yaşam deneyimleri ve umutları ele alınmıştır. Çalışma sonucunda anneleriyle birlikte sığınmaevinde kalan çocukların sığınmaevi öncesinde yaşadıkları şiddeti bir kurban olarak anlatmadıkları, yeni yaşamlarında bir direniş stratejisi olarak ifade ettikleri görülmüştür. Bu direniş hikayesi, sığınmaevlerinin çocuklar için sadece hayal kurdukları bir yer olmadığı, aynı zamanda iyileşme alanı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Overlien, 2011).

Sığınaklarda güçlenmeye veya iyileşmeye yönelik grup ve atölye çalışmaları genelde kadınlar üzerinden yürütülmektedir. Sığınağa gelmeden önceki hayatlarında ya şiddete maruz kalmış ya da annesine uygulanan şiddete şahit olan bu çocuklar “yaşamları” bir kenara, travmalarla yüklü bir geçmişle beraber sığınağa gelmektedirler. Anneleri şiddete maruz kalan çocukların %90’ı şiddet sırasında ebeveynleriyle ya aynı odadadır ya da yan odadır (Appelt vd., 2007). Michalak (2008)’ın yaptığı çalışma, sığınağa gelen çocukların depresif, korkmuş ve üzgün olduğunu ortaya koymuştur. Sessiz çoğunluk olan çocuklara yönelik olarak yapılacak atölye ve grup çalışmalarında belirlenecek olan temel bir konunun alt başlıklarından birini çocuğun kendi iradesi ile tercih etmesi beklenmelidir. Bu iyileştirici pedagojik çalışmalarda meslek elamanlarının sabırlı ve enerjik olmalarının çocukların çalışmaya katılımını sağlamakta olduğu ve onların üzerinde sakinleştirici etkisi bulunduğu da görülmüştür (Hiller, 2003). Ancak bu iyileştirici pedagojik çalışmalar için uygun fiziksel alan ve bu konuda eğitilmiş

meslek elemanları son derece önemlidir. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri 10. Kurultay Sonuç Bildirgesi'nde alan çalışanları bu konunun önemine değinmişlerdir (Sığınaksız Bir Dünya, 2017).

“...Sığınaklar aynı zamanda çocuklar içindir, ancak çoğu kez çocukların ihtiyaçları yeterince göz önüne alınmamaktadır. Sığınakta kalan çocuklar birey olarak görülmeli, sığınağın fiziksel koşulları ve çalışma biçimi onların ihtiyaçlarını göz önüne alarak düzenlenmeli, onların yaşadıkları ve tanık oldukları şiddetle ilgili uzmanlaşmış bir çalışan sığınakta görevlendirilmelidir...”

Sığınaklarda çocuklar için iyi eğitilmiş meslek elemanlarının bulunması ve kadınların ihtiyaçları konusunda kreş ve etüt saatlerinin ayarlanması kadının iş hayatına girmesini ve bu sayede de bağımsız hayat sürecinin başlamasını hızlandıracaktır (Görgün Baran vd., 2015).

1.3. Sığınmaevinden Çıkan Kadınlar

Bilindiği üzere şiddet mağduru kadın ve çocukların sığınaklara giriş yaptıkları andan itibaren, kimlik bilgileri ve kendisine ve yanındaki çocuklarına ait tüm geçmiş yaşantılarına dönük öyküleri de gizlilik ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir. Can güvenliği riskine bakılmaksızın gizlilik ve güvenliğe dair önlemler alınmakta ve gerekli risk analizleri meslek elemanları tarafından yapılmaktadır. Aynı gizlilik, kadın hakkında önleyici veya koruyucu tedbir kararı olması durumunda, kadının sığınmaevinden ayrıldığı süreçte de devam etmektedir. Türkiye’de, yüksek can güvenliği riski altında olan kadın ve çocukların kimlik bilgileri değiştirilmektedir. Tüm bu sebepler bağlı olarak sığınmaevinden ayrılan kadınlara ulaşmak hem zor, hem de kadın ve araştırmacı açısından tehlike arz edebilmektedir. Bu nedenle literatürde sığınmaevinden çıkan kadınlara dair çalışma bulmak oldukça güçtür.

Sığınmaevinden çıkan kadınlar üzerine yapılan çalışmaların onların depresyon düzeylerinin ölçülmesine ve tekrar istismara maruz kalma riskine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Campbell, Sullivan, Davidson II (1995)’ın yaptıkları çalışma, kadınların depresyon düzeylerinin ölçülmesine yöneliktir. Çalışmanın sonuçları, kadınların sığınmaevinden ayrıldıkları 6. ayın sonunda

depresyonun doruk yaptığını ve bunun sebebinin ise kadınların güçsüzlüğü, istismar deneyimi ve azalan sosyal destek gibi unsurlar olduğunu ortaya çıkartmıştır (Campbell vd., 1995).

Sığınmaevi sürecinden sonraki hayatlarında kadınların yeniden şiddete maruz kalmaları, bu kadınlarla çalışan meslek elemanlarının önemseydiği bir konudur. Bu konuda yapılmış bir araştırma (Bybee & Sullivan, 2005), sığınaktan ayrılan kadınların %19'unun sığınmaevinden ayrıldıktan 2 ila 3 yıllık zaman aralığında eski partneri ve/veya mevcut partner tarafından yeniden şiddete maruz bırakıldıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda, kadınların istihdam edilmesi durumunda istismara uğrama risklerinin daha düşük olduğu, daha düşük istismar riski ile daha yüksek yaşam kalitesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Bybee & Sullivan, 2005).

Sığınmaevi süreci sonrasında kadınların sığınmaevi içerisinde aldıkları sosyal ve ekonomik hizmetlere ulaşmaları zorlaşmaktadır. Sığınak içerisinde yeterince yetkinleşmeden çıkışı yapılan kadınlar için bu hizmetlere ulaşmak ve dolayısıyla toplumsal hayata entegre olmak daha da zor bir hale gelmektedir. Grossman, George ve Crabtree-Nelson (2010)'ın yaptıkları çalışma sonunda, sığınmaevinden hali hazırda hizmet alan kadınların sığınmaevinden çıkmış kadınlara göre hukuki desteğe, koruyucu tedbir kararına erişimlerine, bireysel danışma hizmetlerine ve yetişkin grup danışma hizmetlerine erişimlerinin yaklaşık iki kat fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda çıkan kadınların ulaşım, eğitim, sağlık ve ekonomik desteklere ulaşmalarında da ciddi azalmalar görülmektedir (Grossman vd., 2010).

2.Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri

Türkiye’de kadın sığınmaevlerinin açılması 1980’deki kadın hareketinin en büyük ürünlerinden biridir. 1990 yılında Ankara Kadın Dayanışma Vakfı Altındağ Belediyesi işbirliği ile 3 sene sonra kapanacak ilk kadın dayanışma merkezini hayata geçirmiştir (Altınay ve Arat, 2008; Sallan Gül, 2013).

1993 yılında Mor Çatı Türkiye’nin ilk bağımsız² kadın sığınağını açmış; ancak bununla yetinmeyip, 1995 yılında ikinci bir sığınak kurarak 10 yıl

² Yaygın olarak görülen 3 tip kadın sığınağı modeli vardır: resmi (yerel yönetimlere veya ilgili bakanlığa bağlı), bağımsız (STK’lar tarafından işletilen), yarı bağımsız (STK’ların yerel yönetim veya devlet desteğiyle işlettiği sığınaklar) (Açıkel, 2009: 31-35).

içerisinde 600 kadın ve çocuğa şiddetsiz bir hayatın kapılarını açmıştır (Sallan Gül, 2013: 71).

1990 yılında SHÇEK'e bağlı ilk kadın sığınağı İzmir'de faaliyete geçmiştir. Yerel yönetimlere bağlı ilk sığınak Bakırköy Belediyesi, ikincisi ise Şişli Belediyesi tarafından hayata geçirilmiştir. Ancak yerel yönetimler belediye başkanının değişmesiyle her iki sığınak da kapatılmıştır (KSGM, 2008: 52). Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı 101, yerel yönetimlere bağlı 32 ve sivil toplum örgütlerine bağlı 4 olmak üzere, toplamda 3.443 yatak kapasiteli toplamda 137 kadın sığınmaevi hizmet vermektedir³.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2013 yılında 14 ilde pilot uygulama olarak açılan, günümüzde 49 ilde faaliyet gösteren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)'ni faaliyete geçirmiştir. 6284 Sayılı Kamununun 14. Maddesinde ŞÖNİM'lerin görev tanımları şu şekilde yapılmıştır: (Resmi Gazete, 2012).

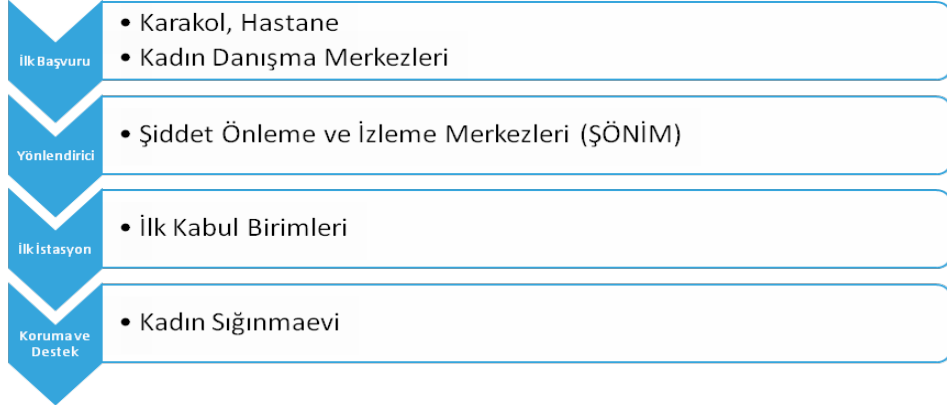
“(1) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.

(2) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.”

Sığınmaevleri, şiddet mağduru kadın ve beraberindeki çocuğa güvenli bir ortam, koruma sağlayan ve yapılan mesleki çalışmalarla kadın ve çocuğun sosyal, psikolojik ve ekonomik güçlenmesine destek sunan sosyal hizmet merkezleridir. Bu merkezlerde, kadının şiddet ortamına geri dönmemesi ve şiddetten uzak bağımsız hayata geçebilmesi adına çeşitli meslek gruplarından (sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog vb.) uzman personel görev almaktadır (almalıdır). Kadının Sığınmaevine geliş süreci aşağıda yer alan şemada görülmektedir:

³ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” adlı broşürü.

Şekil 1: Kadının Sığınmaevine Geliş Süreci

8 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 6284 Sayılı Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile şiddet gören kadının herhangi bir resmi kuruluşa şiddete uğradığı beyanında bulunması sığınmaevlerine yönlendirilmesi için yeter koşul olarak kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 2012). Şiddet mağduru kadın ilk etapta karakol, hastane gibi kuruluşlara müracaat edebileceği gibi doğrudan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezine (ŞÖNİM) de koruma ve/veya barınma talebinde bulunabilir. Bilindiği üzere sığınmaevleri gizlilik ilkesi temelinde faaliyet göstermektedir. Zira, sığınmaevinin yerinin deşifre olması hem içerdeki kadın ve çocuklar hem de sığınmaevinde görev yapan personel açısından can güvenliğine yönelik ciddi riskler doğurabilmektedir. Bu sebeple, şiddet mağduru kadınlar ŞÖNİM sonrasında İlk Kabul Birim'ine yönlendirilir. Sığınmaevlerinin genel kuralları ve işleyişine doğrudan ilk kabul birimlerinde şahit olup bu koşullara uyum sağlayamayacağını öngören kadınlar sığınmaevi sürecini sonlandırmaktadır. İlk Kabul Birimleri kadının geleceğe yönelik öngörülerinin (şiddetten uzak bir hayat, aile yanına dönme, şiddet uygulayana dönme vb.) şekillenmesinde de önemli rol oynamaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı tüm ilk kabul birimleri ve sığınmaevleri cezaevlerini andıran katı kuralları ile işlemektedir. Bu sebeple kadınların ilk kabul biriminden şiddet uygulayana geri dönmesi alanda sık rastlanılan bir durumdur. Şiddet mağduru kadınlar ve beraberlerindeki çocuklar İlk Kabul Biriminden sonra uygun olan sığınmaevine yönlendirilirler.

3. Yöntem

Bu çalışmada, incelenen konu gereği nitel araştırma desenlerinden biri olan grounded teori yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile kuram hazır bir kaynaktan alınmayıp, süreci deneyimlemiş katılımcılardan toplanan bilgilerin içerisinden ortaya çıkarılmaktadır (akt. Creswell, 2013: 83). Bilindiği üzere, grounded teori yöntemi, Strauss ve Glaser'in tarafından 1960'lı yıllarda geliştirilmiştir. Heiner Legewie ve Barbara Legewie'nin 2004 yılında Strauss ile yaptığı bir röportajda, Strauss grounded teori ile ilgili şu açıklamaları getirmektedir (Legewie & Legewie; 2004):

“...Grounded teori bir metod veya metod setinden daha fazlasıdır. Grounded teori sosyal fenomenler üzerine analitik düşünen bir metodoloji ve stildir. Grounded teoride 3 nokta merkezi önem taşımaktadır: Birincisi, kodlamanın şekli. Kodlama teoriktir, yani yalnızca fenomenlerin sınıflandırılması ve betimlenmesine hizmet etmemektedir. Araştırılan fenomen açıklama değeri taşıyan teorik bir konseptten oluşmaktadır. İkincisi, teorik örnekleme. Chicago ve başka yerlerde, görüşme ve alan verilerinde elinde bir dağ olduktan sonra onlarla ne yapacağımı düşünen insanlarla çok karşılaştım. Ben çok erken, ilk görüşmeden hemen sonra değerlendirmeye başlamam, hatırlatıcı not yazmam ve hipotez formüle etmem gerektiğini anladım. Ve üçüncüsü de, fenomen ve içerik arasından çekilen ve bu şekilde ilk teorik konseptleri ortaya çıkaran kıyaslamalardır. Bu elementler bir araya geldiğinde metodoloji elde edilir. Amerika'da yapısal teori denildiği zaman akla ilk Parsons gelir. Almanya'da da muhtemelen başka biri. Ben, eylem ve etkileşimden oluşan yapısal bir kuramın peşindeyim. Benim yapısal teorimin merkezinde aktörler – bireyler, organizasyon ve sosyal dünya- bulunmaktadır. Sosyal dünyalar, ortak amacı olan ve bakış açısı ile birbirine bağlı insan gruplarından oluşmaktadır.”

Bu çalışmada grounded teori yönteminin tercih edilmesinin temel sebebi, sığınmaevinden çıkan kadınlar açısından yerli literatürde başka bir çalışmaya rastlanamaması, uluslararası literatürde ise çok az çalışmayla karşılaşılmıştır. Bu sebeplerden ötürü bu yöntemin çalışmaya daha uygun olacağı düşünülmüştür.

3.1. Katılımcıların Belirlenmesi

Grounded teori yönteminin üç ana ögesinden biri de teorik örneklemedir (Legewie & Legewie; 2004). *Teorik örnekleme*, veri toplama süreci devam ederken araştırmacının verilerini paralel olarak kodladığı, analiz ettiği ve bu arada da diğer verilerin nereden bulacağına karar verdiği süreçlerle birlikte bir kuram oluşturma sürecidir (akt. Strübing, 2008: 30). Teorik örneklemede, araştırmacı araştırma süreci içinde verileri sorgulayarak, kişisel değerleri ve deneyimleri geliştirerek kararlar alır, yani örnekleme dahil edilecek katılımcıların seçimi ve gerekçelendirilmesi değişebileceği gibi örneklemin nerde son bulacağı da araştırmanın sonuna doğru netleşir (Punch, 2005; Creswell, 2013; Gençoğlu, 2014).

Bu çalışmada katılımcı kadınlar, *teorik örnekleme* tekniği ile belirlenmiştir. Her bir görüşme sonrasında, yapılan görüşme ile ulaşılan veriler değerlendirilerek bir sonraki katılımcının özellikleri belirlenmiştir. Belirlenen birkaç kadınla görüşüldükten sonra veri doygunluğa ulaşılmış ve bir başka ihtiyaç noktası üzerinden yeni katılımcılar belirlenmiştir. Örnekleme seçim süreci, kadınlardan farklı özelliklerde olmalarına rağmen artık alternatif bir anlam dünyası gelmeyene kadar sürdürülmüş ve yeterli veri toplandığına inanıldığında yeni katılımcı seçilmesi sürecine son verilmiştir.

3.2. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Çalışma kapsamında katılımcıların kendi hayatlarını yorumlamalarında aktif katılımı sağlayan (Punch, 2015: 168) *yarı yapılandırılmış görüşme* tekniği uygulanmıştır. Çalışmaya katılan kadınların kimlik bilgilerinin gizliliği ve yüksek can güvenliği riski altında olmaları sebebiyle, araştırmanın yapıldığı il ve bağlantı kurulan sığınmaevlerinin bilgisine yer verilmemiştir. Araştırmacının kendisinin de kadına yönelik şiddetle mücadele alanında görev yapması sebebiyle, sığınmaevlerinden çıkan kadınlara ulaşmak mümkün olmuştur. Araştırmacı, öncelikle iki sığınmaevinin yöneticilerine ulaşmıştır. Kadınların kimlik ve iletişim bilgilerinin gizliliği dolayısıyla araştırma ile ilgili ilk bilgi sığınmaevi yöneticileri tarafından kadınlara ulaştırılmıştır. Sığınmaevi yöneticileri katılımcılardan onay aldıktan sonra isim ve iletişim bilgilerini araştırmacı ile paylaşmıştır.

Araştırmada, maksimum çeşitliliğe ulaşabilmek için araştırma Türkiye'nin metropol bir ilinde 2 ayrı siyasi görüşü temsil eden yerel yönetime bağlı sığınmaevinden çıkmış farklı 3 özellikteki (bağımsız hayata katılan kadın, partnerine geri dönen kadın, yeni bir ilişki ile sığınmaevinden çıkan kadın) 10 kadına ulaşılmıştır. Alan araştırması sırasında, sığınmaevinden çıkan kadınların sığınmaevi geçmişleri hakkında konuşmaya çok da istekli olmadıkları görülmüş ve bu iki sığınmaevi üzerinden veriler doygunluğa ulaşana kadar katılımcılar ile görüşülmüştür. Çalışmanın, alan araştırması 24.12.2014-19.04.2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, görüşmelerin yapıldığı tarih sırasına göre Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10 kodları verilmiştir.

Görüşmelerin 2'si yerel yönetimin kadın danışma merkezinde, kalan 8'i ise kadınların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup, görüşmeler katılımcıların bilgisi ve onayı dahilinde ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Kaydedilen görüşmeler, daha sonra deşifre edilerek MAXQUDA 12.0 nitel veri işleme programı ile analiz edilmiştir.

Grounded teori yönteminde birbirinin içine geçmiş 3 tip kodlama bulunmaktadır (Strauss & Corbin, 1990: 13, 14): Açık kodlama, eksensel kodlama ve seçici kodlama. Grounded teoride kodlamaya açık kodlama tekniği ile başlanmaktadır. Açık kodlama, verilerin analitik olarak parçalandığı yorumlamaya dayanan bir süreçtir. Eksensel kodlama ise, ana kategoriler alt kategorilerle ilişkilendirilmesi sürecidir. Seçici kodlama, bütün kategorilerin çekirdek kategori çevresinde toplanıp çekirdek kategori ile ilişkilendirme sürecidir. Bu çekirdek kategori, çalışmanın çekirdek fenomenini temsil eder.

Bu çalışmada ilk iki görüşme sonrasında elde edilen veriler öncelikle açık kodlama tekniği ile kodlanmıştır. Bu bağlamda alan araştırması ve veri analizi devam ederken ortaya çıkan kategoriler ana kategoriler ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda kadının sosyal destek mekanizmaları ve devletin sunduğu sosyal ve ekonomik destekler önem arz eden ana kategoriler olarak görülmüştür. Böylece, araştırmanın çekirdek fenomeni olan “Yeni Yaşamdaki Artılar ve Eksiler” ile alt kategoriler arasındaki ilişki ortaya çıkmıştır.

3.3. Çalışmada Kullanılan Kavramlar

Kadın Sığınmaevi: Kadınlara şiddet sonrasında koruma ve güvenli bir barınma sağlayan sosyal hizmet kuruluşu. Özellikle devlet kuruluşları (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, yerel yönetimler vb.) sığınmaevi yerine konukevi kavramını kullanmaktadır. Ancak şiddet mağduru kadınlar ve beraberindeki çocuklar bu kuruluşlara konuk (misafir) olarak gelmemekte, sığınmaktadırlar. Bu nedenle bu çalışmada konukevi kavramı yerine sığınmaevi kullanılmıştır.

Sığınak: Sığınmaevi ile aynı anlamda kullanılmıştır. Metin içi tekrarların önüne geçmek için bazı bölümlerde sığınmaevi yerine sığınak kavramı kullanılmıştır.

Partner: Kişinin duygusal (romantik) ilişki kurduğu diğer kişi. Partner kavramı daha kapsayıcı ve resmi nikâhı barındırmadığı için tercih edilmiştir.

Meslek Elemanı: Sığınmaevinde görev yapan sosyolog, psikolog ve sosyal çalışmacıların bütünü için meslek elemanı kavramı kullanılmıştır.

4. Çalışmanın Bulguları

Bu çalışmada sığınmaevinden faydalanıp kendine yeni bir yaşam kuran kadınların, sığınmaevinden hizmet aldıkları süre, sığınmaevinden ne zaman çıktıkları, sığınmaevinden çıkarken ne hissettikleri, sığınmaevinden neden ayrıldıkları, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra nasıl bir hayat kurdukları, kadının meslek elemanları tarafından takip edilmesi durumu, sığınmaevi deneyimini çevresiyle paylaşma durumu, sığınmaevinde kurduğu arkadaşlık ilişkilerini sürdürmesi ve sığınmaevinin yeni hayatına olan olumlu ve olumsuz etkileri araştırılmıştır.

4.1. Kadınların Sığınmaevi Deneyimleri

Çalışmanın bu bölümünde hayatını bir döneminde sığınmaevi deneyimi yaşamış kadınların sığınmaevinden aldığı hizmet süresi, görüşmenin yapıldığı tarih öncesinden sığınmaevinden ne zaman ayrıldığı, sığınmaevinden ayrılırken ne hissettiği ve sığınmaevinden ayrılış sebebi araştırılmıştır. Bu bilgiler tablolar halinde sunulduktan sonra, kadınların kendi ifadelerinden örneklere yer verilmiştir.

Tablo 1: Kadının Sığınmaevinden Hizmet Aldığı Süre

Kadının Sığınmaevinden Hizmet Aldığı Süre	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
2-3 yıl	1
8 ay-11 ay	3
5 ay-7 ay	3
120 gün- 149 gün	2
60-89 gün	1
Toplam	10

5 Ocak 2013 tarihinde yayınlanan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğin 14. Maddesinde kadınların sığınmaevinden faydalanma süresi 6 ay olarak ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2013). Ancak kadının can güvenliği riski, bağımsız hayata hazır hale gelmesi; yani sosyal, ekonomik ve psikolojik anlamda yeterli güçlenmeyi sağlaması durumuna göre kadına danışmanlık veren meslek elemanı (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı) tarafından yazılan değerlendirme raporuna göre bu süre uzatılabilir veya azaltılabilir.

Katılımcılardan 3'ü 5 aydan daha kısa bir süre, 3'ü 5-7 ay, yine 3'ü 8-11 ay, 1'i ise 2-3 yıl sığınak hizmeti aldığını ifade etmiştir.

Ç1 ise sığınmaevinde kaldığı süreyi şu sözlerle ifade etmektedir:

“...9 ay kaldım. Bana kalsa bir ömür kalırdım (gülüyor) ... Orada insanları tanıdım. İnsanların yaşam tarzını gördüm. Ve onlara baktığımda, kendimle ister istemez kıyaslama yaptım. Çok güçlü kadınlar da var; çok güzel kadınlar da var; kadınlarımız da var. Hani deyin ki bu kadınlar, kimse hiçbir şeyi hak etmiyor. Yani kötü olan hiçbir şeyi hak etmiyor ama bazen bakıyorsunuz şaşıyorsunuz. Acaba bu benim hem cinsim mi diyorsunuz? Ama ben diyorum ya, orada o çocuklar için kalmak isterdim...”

Tablo 2: Kadınların Sığınmaevinden Çıkış Zamanı

Kadının Sığınmaevinden Ne Zaman Çıktığı	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
12-18 ay	2
6-12 ay	1
3-6 ay	3
30 gün- 3 ay	3
1-30 gün	1
Toplam	10

Kadınlar, özellikle bağımsız hayata geçenler, sosyal hayata uyum sağlamak ve düzenlerini oturtmak için zamana ihtiyaç duymaktadırlar. Zira kaymakamlıktan ekonomik desteklerin bağlanması bazen gecikebilmektedir, bu da kadınların bağımsız hayatta bocalamalarına sebep olabilmektedir. Bu amaçla, kadınlara sığınaktan ne zaman ayrıldıkları sorulmuştur.

Kadınların 3'ü görüşmenin yapıldığı tarihte sığınmaevinden henüz yeni (30 gün-3 ay önce), yine 3'ü 3-6 ay önce, 2'si ise 12-18 ay önce ayrılmıştır. Görüşmelerin büyük bir kısmı kadınların evlerinde yapılmıştır. Sığınaktan yeni çıkan kadınların yaşam koşullarının oldukça zor olduğu gözlemlenmiştir.

Ç5 sığınmaevinden çıkışını şu şekilde dile getirmiştir:

5 ay oldu, eylülde çıktım. Çocukların okulu artık başlayacaktı ya. Kaydını yaptırдыm, uğraştırdım. Sağ olsunlar hemen şey yaptılar. Ev zaten önemliydi. Evi bulduktan sonra eşya zaten hazırды.

Tablo 3: Kadının Sığınmaevinden Ayrılırken Ne Hissettiği

Kadının Sığınmaevinden Ayrılırken Ne Hissettiği	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Çıkış süreci hızlı olduğu için duygusunu bilmiyor	1
Korkmuş	1
Üzgün ve Endişeli	2
Üzgün	3
Güçlü	2
Heyecanlı ve mutlu	1
Toplam	10

Çalışmaya katılan kadınların yalnızca 3'ü sığınmaevinden çıkarken yaşadıkları duyguyu olumlu olarak ifade etmişlerdir.

2 senesini sığınmaevinde geçiren Ç7 çıkarken yaşadığı mutluluğu şu şekilde anlatmaktadır:

“...Heyecanlandım, çünkü evime gidiyorum. Düşünün, 2 sene sonra bir ev ortamına gireceksin ve cam bardakta çay içeceksin. Düşün kendin istediğin yemeği pişirebileceksin. Orada her türlü yemek geliyordu. Tatlı geliyor, her şey geliyor ama hiçbirinin tadı gelmiyor ki sana. Hiçbirinin tadı yok geliyor bana. Ben biraz baharatlı seviyorum yemekleri, acılı sevdiğim için. 2 sene boyunca hep hayalini kurdum, eve çıkıp şu yemeği yapacağım, eve çıkıp bunu yapacağım. Yaptım mı? Yaptım...”

Ç10 sığınmaevinden ayrılırken, özellikle iş hayatında yaşayacağı sıkıntılardan ötürü korktuğunu şu şekilde dile getirmektedir:

“...Her şeyi düşündüm yani, her şeyi düşündüm. Çünkü özel sektörde çalışıyorsun, sahipsizsin. Biri seni zaten, bir şey söyleyeyim mi? Özel sektörde çalıştığın zaman eğer ki maddi durumun olmadığını bildiği zaman ya da eşinden ayrıldığını bildiği zaman ya da kadın sığınmaevinden çıktığını bildiği zaman bir kere ya otomatik olarak patronundan sana, otomatik olarak hiçbir şey olmadan kafadan bir taciz uyguluyorlar. Ya bu kafadan bir uyguluyorlar, kafadan. Ben bunları çok iyi biliyorum. Kafadan tacizini uyguluyorlar ki ben bunları başka bir ilde çok yaşadım. Artı, muhtaçsan psikolojik baskı uyguluyorlar sana. Hani o parayı adam sadece elinde tutuyor. Gösteriyor ama alana kadar da o parayı canından ediyor seni...”

Tablo 4: Kadının Sığınmaevinden Ayrılış Sebebi

Kadının Sığınmaevinden Ayrılış Sebebi	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Diğer kadınlar nedeniyle	1
Çocuğu ile ilgili sebepler ve süresinin dolması	2
Çocukları devlet korumasından alabilmek için	1
Çocuklarının olumsuz etkilenmesi	2
Süresinin dolması	2
Yeni bir evlilik	1
Disiplin ile çıkarılma	1
Toplam	10

Katılımcılardan 1’i kadınlar nedeniyle, 2’si süre ve çocukları ile ilgili sebeplerden ötürü, 2’si çocukları olumsuz etkilendiğinden ötürü, yine 2’si süresi dolduğu için sığınmaevinden ayrıldıklarını ifade etmişlerdir.

Ç9, çocuklarının sığınmaevinden olumsuz etkilendikleri gerekçesiyle sığınmaevinden ayrıldığını şöyle anlatmaktadır:

“...Vallahi ilk önce şunu söyleyeyim ben. Oradan ayrılma sebeplerimden en büyük etken benim kızlarımın orada ki bayanlardan rahatsız olmalarından. Yani çocuklar tamamen odalarına kapanmışlardı. Son bir bir buçuk ay içerisinde ders çalışmıyorlardı. Rahat bir kurumun bize sağladığı imkanlar var ama bunu bozan insanlarda var orada. Yani çat kapı girenlerde var, bir şey soranlar var, bir şey isteyenler var. Senin ders yapacağını veya dinlenmek isteyeceğini düşünemeyen insanlar var. Ben en çok çocuklarımın yani en küçük kızımın söylediği bir şey var. ‘Anne devamlı terbiyesiz bir şeyler konuşuyorlar’. Ben bunlardan... Yani onlar çocukların artık kendi psikolojilerinden dolayı çocukların psikolojilerini düşünecek insanlar değiller. Ben bunlardan çocuklarımı uzak tutmak için ev tuttum. Yoksa sığınma evi benim için çok büyük bir menfaatti. Kiram yok, elektrik su masrafım yok, yeme içme masrafım yok yani gerekirse faaliyetlerde bulunuluyor, çocuklarım okula gidip geliyorlar, çocukların okulları yakın ben bunları sadece çocuklarım rahat etsin diye terk ettim...”

Ç3 bir iftira sonucu disiplin ile çıkarıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“...Hem namusuma hem ben onların namusuna leke getirdiğim iftirası yaptılar. Aslında hiç de ben öyle bir şey yapmadım. O yüzden bana zaten tutanak tutuldu. 2 defa da uyarıldım. İftiralar yüzünden. O iftiralar olmasa, bana tutanak tutulmasaydı ben oradan çıkmayı düşünmüyordum... Mecbur kaldım. İtildim yani resmen. Dışarıya atılma riskine itildim adeta. Mecburi oradan ev tutma zorunda bırakıldım ben... Ben savundum uzmanıma. Kaç defa daha, söyledim, yani dedim işte, ben iftiraya uğradım. Ben öyle bir şey kesinlikle yapmam. Oradaki arkadaşlar, küçükleri benim bacımdır, büyükleri benim anamdır. Asla, ben onlara leke gelsin istemem. Onların namusu, aynı benim kendi namusum gibi, dedim. Ama orada inandıramadım...”

4.2. Kadınların Sığınmaevi Sonrası Yeni Yaşam Deneyimleri

Çalışmanın bu bölümünde sığınmaevinden çıkmış kadınların nasıl bir hayat kurdukları (bağımsız hayat, şiddet uygulayan partnere geri dönme, yeni bir evlilik), meslek elemanları (sosyal çalışmacı, sosyolog, psikolog) tarafından takip edilme durumları, kadının sığınmaevi deneyimini şu andaki yaşamında paylaşma durumu ve kadının sığınmaevinde kurduğu arkadaşlık ilişkilerini devam ettirmesi durumu tablolar halinde sunulmuştur. Bu bilgiler dışında, katılımcılardan gelen katkılar ışığında sığınmaevi sonrasındaki yeni yaşam koşullarında sığınmaevinin yarattığı avantaj ve dezavantajları içeren bir zihin haritasına da yer verilmiştir. Yine tüm tabloların ve zihin haritasının altında kadınların kendi ifadelerinden örneklere yer verilmiştir.

Tablo 5: Kadının Nasıl Bir Hayat Kurduğu

Kadının Nasıl Bir Hayat Kurduğu	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Şiddet uygulayan partner ile barışma	1
Yeni bir evlilik	1
Bağımsız hayat	8
Toplam	10

Çalışmada maksimum veri çeşitliliğine ulaşabilmek adına sığınmaevinden çıkan kadınlarda bağımsız hayata geçen, şiddet uygulayan partnere geri dönen ve yeni bir evlilik yapan kadınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere sığınmaevi hizmeti alan kadınların kimlik bilgilerinin gizliliği ve kadınların sığınmaevi deneyimi konusunda konuşmaya çok istekli olamamaları sebebiyle bağımsız hayata katılan 8 kadın, yeni bir evlilik yapan 1 kadın ve şiddet uygulayan partnere geri dönen 1 kadın ile görüşülebilmektedir.

Ç2 boşandığı partneri ile barışma hikayesini şu şekilde aktarmaktadır:

“... Yani ne diyeyim, en son kendini bıçakladığında, çok, yani ne bileyim uyuyamıyordum. Kapının önünde kendini bıçakladı. 3 yerden hem de. Vallahi yani dedim ya, Show falan değildi. Vallahi, yani ne bileyim. Rahat uyuyamıyordum. Ben sadece boşanmak istedim, ben zulmetmek istemiyordum ki. Yani dünyanın sonu değil ki, benle sen ilk boşanmadık. Ben hep ona diyordum. Evlilik nasıl haksı, boşanma da öyle. Yürümeyen bir evlilik bitiyor... (Kendini bıçakladıktan sonra) Daha sinirlenmiştim,

bunu bana yaşatmaya ne hakkın var? Öyle, bir hafta konuşmamıştım... Ambulansı zaten ben çağırmıştım. Çağırdım, gitti. Ne oldu? 'Bıçağın üstüne düştüm' dedi. Ama kaldırmıştım da, tampon yaptım da. Kendim, çocuklarım çok korkmuştu. Ona, kızmıştım ona. Çünkü 2 çocuğum evdeydi, onu yerde yatarken gördüler. 2 öğrencim vardı, çocuklar gördü diye kızmıştım. Onu yaşatmaya hakkın yok dedim. Onlar yeterince yıprandılar. En büyük tokadı onlar yedi zaten...(Barışma süreci) Yani çok acıdım. Yani 5 aydı, çok acıdım. Tabii şeylerim oldu. Şartlarım da oldu. 'Bu fedakarlığı benden bekliyorsan' dedim, 'şartlarım olacak'. Şartların nedir? Bu memleket olayıydı. Dedim ben neye güvenerek artık seni kabul ettiğim zaman, yani neye güvenerek? Neyim var ki, yani sen yarın memlekete gidiyorum dedin. Ben memleketi istemiyorum. Neye dayanarak burada kalayım? Benim neyim var? Benim adıma ev. Erkek çocukların falan hiçbirinin şeyi olmadan..."

Tablo 6: Kadının, Meslek Elemanları Tarafından Takip Edilmesi

Kadının, Meslek Elemanları Tarafından Takip Edilmesi	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Hayır	3
Evet	
- Sığınmaevindeki meslek elemanı	3
- ŞÖNİM	4
Toplam	10

Şiddet mağduru kadın sığınmaevinden ayrılırken ŞÖNİM tarafından takip edilmesi talebine göre ya ziyaret edilir ya da telefon ile aranarak durumu hakkında bilgi alınır. Aynı zamanda sığınmaevindeki veya kadın danışma/dayanışma merkezindeki meslek elemanları tarafından aranabilmektedirler. Genel olarak, kadının sığınmaevi ile ilişkisi kesildiğinde meslek elemanları ile iletişimi tamamen kesilip tüm ilişki kadın danışma merkezi üzerinden sağlanır. Ancak, bu çalışma kapsamında görüşülen 3 kadın, sığınmaevinde kendisine danışmanlık hizmeti veren meslek elemanlarıyla telefonla görüştiklerini ifade etmişlerdir. Kadınlardan 4'ü ise ŞÖNİM tarafından birer kez arandıklarını dile getirmişlerdir.

Ç5, ŞÖNİM tarafından bir kez arandığını ve bunun yeterli olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Yeni geldiğimde aradılar, bir daha da aramadılar zaten. Bir kez aradılar. Zaten ihtiyacım yok. Zaten yeterince yaptılar. Zaten daha ne isteyim ki?

Tablo 7: Kadının, Sığınmaevi Deneyimini Paylaşma Durumu

Kadının, Sığınmaevi Deneyimini Paylaşma Durumu	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Hayır	7
Evet	
- Çocuğunun arkadaşının annesi	1
- Ev sahibi	1
- Komşu	1
Toplam	10

Ç2, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan gelecek ekonomik desteğin gecikmesi sebebiyle kirasını ödemekte zorlandığını ve bu sebeple ev sahibine sığınmaevi deneyimini anlattığını şöyle açıklamaktadır:

Ev sahibime söyledim, ben kadın sığınmaevinden çıktım. Onlar bana demiş, bu çocuk yardımı bağlanacak ve sana kira yardımı devlet verecek, sen de ev sahibine vereceksin. Öyle idare ediyorum adamı. Yani adama öyle anlatıyorum. Adam da, tamam kızım, diyor.

Ç8, sığınmaevi deneyimini kimsenin bilmediğini şu şekilde aktarmaktadır:

"...Bilmiyor ayrı olduğumu bile bilmiyorlar. Ya eşim çalışıyor yurt dışında öyle..."

Tablo 8: Kadının Sığınmaevindeki Arkadaşlıklarını Sürdürmesi

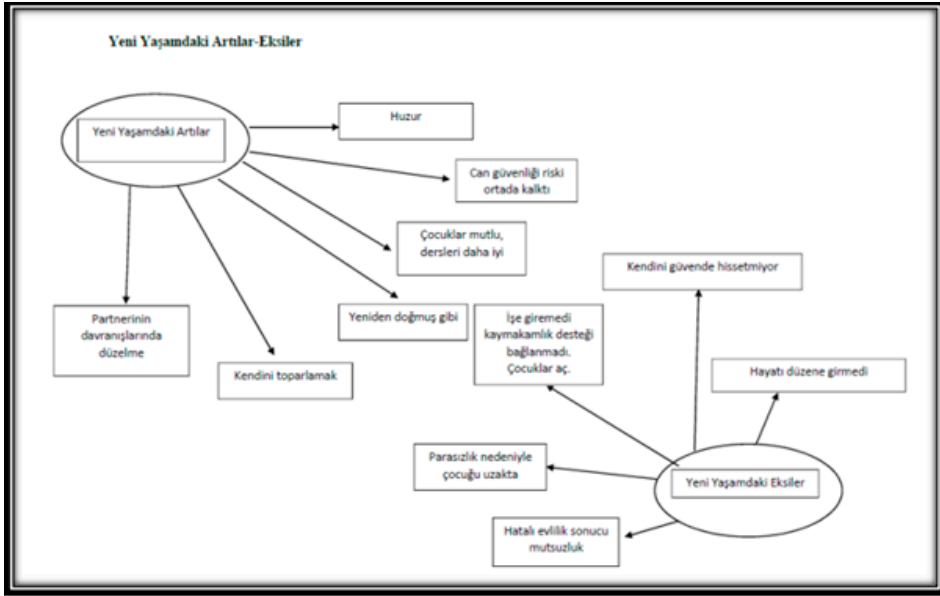
Kadının Sığınmaevindeki Arkadaşlıklarını Sürdürmesi	Sığınmaevinden Çıkan Kadın
Evet	10
Hayır	0
Toplam	10

Kadınların hepsi sığınmaevi sürecindeki arkadaşlık ilişkilerini devam ettirdiklerini ifade etmişlerdir.

Ç1 sığınmaevindeki arkadaşlarıyla görüşüğünü, bazıları ile de sonradan görüşmeyi kestğini şu şekilde dile getirmektedir:

“...En azından 7-8 kişiyle görüşüyorum. Hatta oturuyoruz kahve içmeye gidiyoruz hep beraber... Bir tanesi temizliğe gidiyor, 2 tane çocuğu var. Devletten yardım almaya çalışıyor. Etraftan yardım istediği zaman kadına resmen cinsellikle bakıyorlar. Ama şey, erkek gibi kadın, öyle söylüyorum ben. Şu anda kiralarını ödeyemedi, onu biliyorum. Kömürünü devletten aldı. Odunu, ben işte dediğim gibi, kendisi birileri yardımında bulunmuş. Biraz ben yardımcı oldum. Bazı akrabalarım söylüyor, maddi yardımcı oluyorlar. Ama tuttuğunu koparan bir kadın. Çok üzüliyorum onun adına. Bir tanesi var, eşi dövmüştü. Gene ayrıldığı eşine döndü. Bir tanesi var, eşine dönmüştü. Eşinden şu anda ayrılmak istiyor. Ama halen dayak yiyorlar. Ondan sonra bir tanesi var, onun yoldan çıktığını görmeye başlamıştım. Ve biliyordum onun nasıl bir iş yaptığını, ne yaptığını biliyordum. Sonra birisiyle tanıştığını söyledi. ‘Benimle gelir misin?’ dedi. ‘Tamam gelirim’ dedim. Sonuna kadar da yanındaydım, şu anda evliler, çok mutlular. Onlara yardım ettim, öyle...”

Şekil 2: Sığınmaevi Sonrasındaki Yeni Yaşamdaki Artılar-Eksiler

Sığınmaevinden çıkan kadınlara yeni yaşamlarındaki olumlu ve olumsuz yanlar sorulduğunda sığınmaevinden çıkış süresinin verdikleri yanıtlarda etkili olduğu gözlemlenmiştir. Zira, sığınmaevinden kısa süre önce çıkan kadınların olumsuz yanları daha fazla dile getirdikleri fark edilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi, sığınmaevinden çıkış sürecinde kadına sağlanan maddi destekler gecikebilmektedir. Kadınların yaşadıkları ana sıkıntılarının

finansal sebeplerden olduğu görülmüştür. Uzun süre önce sığınmaevinden çıkan bir kadın verdiği evlilik kararından ötürü sıkıntıları olduğunu dile getirmiştir. Daha önce ücretsiz kreş hizmeti alan kadınlarda bu hizmetin ikinci defa sağlanması oldukça zordur. Daha önce ücretsiz kreş hizmeti alan bir kadın, maddi yetersizliklerden ötürü çocuğunu kreşe veremediği için çocuğundan uzak kalmıştır.

Ç4, sığınmaevi sonrasında beklediği ekonomik desteklerin bağlanmaması sonucunda yaşadığı sıkıntıları şu şekilde anlatmaktadır:

“Evet, şu an yani çok zor durumdayım. Hiçbir şey yapmadan, çocuklarıma okula gidiyor, aç gidiyor, aç geliyorlar. Çok, yani zoruma gidiyor. Yani ben bazen kendimi kötü hissediyorum. Ben ne biçim anneyim. Bunları, 4 bebe, yani buraya getirdim, bu eziyetin içine soktum. Yani razı değilim ben.”

Sığınmaevinden çıkan kadınların sığınmaevinin şu andaki hayatlarına olan olumlu etkileri ise şu şekildedir: “Kendini toparlamak”, “partnerinin davranışında düzelme”, “huzur”, “yeniden doğmuş gibi”, “çocuklar mutlu, dersleri daha iyi”, “can güvenliği riski ortadan kalktı”.

Şiddet uygulayan partnerine dönen Ç2, partnerinin tutum ve davranışlarındaki değişikliği şu şekilde dile getirmektedir:

“Şimdilik daha iyi. Normal bir insan gibi, normal bir eş. Mükemmel değil, normal. Ağabeyim gibi bir erkek olmuş. Ağabeyim nasıl babaysa çocuklarına, o da öyle olmuş. Olması gereken gibi bir erkek olmuş yani.”

Ç5 de şiddetten uzak yeni yaşantısını şöyle anlatmaktadır:

“Vallahi sanki anamın karnından daha yeni doğmuşum. Sanki yeni doğmuş gibi oldum yani, hiç yani, O günleri sanki hiç yaşamamışım gibi. Bir anda böyle gözümü açtım, kapattım, açtım.”

Sonuç

Türkiye’de sığınmaevinden çıkan kadınlar özelinde literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması bu çalışmanın sonuçlarını önemli kılmaktadır. Zira, sığınmaevinin sonraki yaşamdaki etkileri konusunda bir çalışmaya rastlanamamıştır.

Bu çalışmada kadınların sığınmaevi sonrasında bağımsız hayat sürecindeki en büyük engelin ekonomik sıkıntılar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın yapıldığı sığınmaevleri iki ayrı siyasi görüşü temsil eden yerel yönetimlere bağlı hizmet vermekteydi. Toplamda 10 görüşmenin 8'i kadınların evlerinde yapılmıştır. Dolayısıyla kadınların yaşadıkları yer ve standartlar araştırmacı tarafından görülmüştür. Sığınmaevinden çıkan kadınlara bağlanan desteklerde iktidar partisine bağlı sığınmaevinden çıkan kadınlara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının daha 'cömert' davrandıkları tespit edilmiştir. Sığınmaevinden çıkan kadınların hepsine aynı imkanların sağlanmaması nedeniyle kadınlar sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu sorunun giderilmesi için sığınmaevinden çıkan kadınlara yönelik desteklerin bir mevzuata bağlanması ve bu yolla standardize edilmesi gerekmektedir.

Çalışmaya katılan kadınların çoğunlukla, sığınmaevi deneyimlerini içinde buldukları sosyal çevrede zorda kalmadıkça paylaşmadıkları ortaya çıkmıştır. Kadınlar etiketleme ile toplumdan psikolojik ve hatta cinsel şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Ülkemizde, sığınmaevi sonrasında Kadın Dayanışma Vakfı, Mor Çatı gibi STK'lar dışında kadınlara doğrudan herhangi bir destek çalışması yapılmamaktadır. Kadınların sığınak sürecinden sonra da takip edilmesi konusunda devlet mekanizmalarının yetersizliği bu çalışmanın temel bulgularından biridir. Bybee ve Sullivan (2005)'nin yapmış oldukları çalışma, sığınmaevinden ayrılan kadınların %19'unun 2 ila 3 yıllık bir zaman aralığında eski partner veya mevcut partner tarafından yeniden şiddet deneyimlediklerini ortaya koymuştur. Bu araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan biri sığınmaevinden yeni bir evlilik yaparak ayrılmıştır. Yeni bir ilişkiye başlayan bu kadın, henüz sığınaktan ayrılalı 8 ay olmuşken yeni partneri tarafından psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Sullivan ve Baybee (2005)'nin belirttiği şiddetin tekrarlandığı 2-3 yıllık süre, bu çalışmada 8 ay olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmaevi hizmeti sonrasında, kadınlara verilecek danışmanlık hizmeti ile kadınların tekrar şiddete maruz kalmaları azaltılabilir.

Sığınmaevi sürecinde kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan yetkinleşmeleri bağımsız hayatlarında yeniden şiddetle yüz yüze gelmelerini engelleyen en önemli faktörler arasındadır. Dha önce de ifade edildiği gibi, Grossman, George, Crabtree-Nelson (2010)'ın yapmış oldukları çalışma, sığınmaevinden çıkan kadınların sosyal destek mekanizmalarına (ekonomi, sağlık, hukuk vb) erişimlerinde azalmalar görülmektedir. Bu çalışmanın,

“Sığınmaevi Sonrasındaki Yeni Yaşamdaki Artılar-Eksiler” şeklinde görüleceği gibi, kadınların yeni hayatlarında yaşadıkları sıkıntıların kaynağı ekonomi temellidir. Sığınmaevi hizmeti sonrasında bağımsız hayata geçen kadınlar için yeni bir mevzuat temelinde standardize edilmiş sosyal ve ekonomik desteklerin sağlanması gerekmektedir. Hali hazırda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile verilen destekler, ihtiyaç sahibi her vatandaşa açıktır.

Çalışma sonucunda kadınların sığınmaevinden çıkış süreçlerinde ağırlıklı olarak üzgün oldukları, endişe ve korku yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi, kadın, sığınmaevinden ayrılmadan kadının yetkinleşmesi konusunda yeterli ve gerekli mesleki çalışmanın yapılmamış olması gösterilebilir. Sığınmaevlerinin ilk etaptaki temel görevi koruma ve güvenli bir alan sunmaktır. Sonrasında, her kadının özelinde değişimle birlikte, ekonomik, psikolojik ve sosyal anlamda güçlenmesine ve yetkinleşmesine yönelik mesleki çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların süresi ve niteliği tamamen sığınmaevinden hizmet alan kadın ve onun beraberindeki çocuklara göre değişmektedir.

Bu çalışma, sığınmaevinden çıkan kadınların çocuklarını mercem altına alan bir çalışma olmadığı için çocuklarla alakalı çok fazla veri elde edilememiştir. Ancak, kadınların bir kısmı, sığınmaevinin, çocukların ders çalışması için uygun fiziksel özelliklere sahip olmadığını ve diğer kadınların cinsel içerikli söylemlerine maruz kaldıklarını ve bu yüzden sığınmaevinden ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Sığınmaevi içerisinde “görülmeyen kalabalık” diyebileceğimiz çocuklar için fiziksel özelliklerin düzenlenmesi ve çocukların yetişkin sohbetlerinden uzak kalmalarını sağlayacak önlemlerin alınması gerekmektedir. Aynı zamanda Hiller (2003)’in ifade ettiği üzere, sığınaklarda iyileştirici pedagojik çalışmalar için uygun fiziksel koşullar ve bu konuda eğitim almış uzman meslek elemanlarının önemi bu çalışmada da ihtiyaçlar bağlamında ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Açikel, Seher. (2009), “**Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (Aralık, 2014) Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Raporu, (Çevrimiçi): http://tkaa2014.kadininstatusu.gov.tr/upload/node/15109/files/tkaa_2014_ozet_rapor.pdf.

Altınay, Ayşegül, Arat, Yeşim. (2008), **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, İstanbul, Metis Yayınları.

Amoakohene, Margeret I. (2004), “Violence Against Women in Ghana: a Look at Women’s Perception and Review of Policy and Social Responses”, **Social Science and Medicine**, Vol.59, pp. 2373-2385.

Apelt, Birgit, Kaselitz, Angela, Logar, Rosa. (2007), **Şiddetten Uzakta- Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür**, Çev. Zeynep Korkman, İstanbul, Önsöz Matbaacılık Yayıncılık.

Ben-Porat, Anat, Itzhaky, Haya. (2008), “Factors That Influence Life Satisfaction Among Battered Women İn Shelters: Those Who Stay Versus Those Who Leave”, **J Fam Viol**, Vol. 23, pp. 597-604.

Bybee, Deborah, Sullivan, Cris M. (2005), “Predicting Re-Victimization of Battered Women 3 Years After Exiting A Shelter Program”, **American Journal of Community Psychology**, Vol. 36, pp. 85-97.

Champell, Rebecca, Sullivan, Cris V., Davidson II, William S. (1995), “Women Who Use Domestic Violence Shelters Change in Depression Over Time”, **Psychology Of Women Quarterly**, No. 19, pp. 237-255.

Chan, Ling Ko (2009), “Sexual Violence Against Women And Children in Chinese Societey”, **Trauma, Violence And Abuse**, Vol.10, No.1, pp.69-85.

Gordon, Coop, Porter, Krsitina, Laura. (2004), “Predicting The Intentions Of Women İn Domestic Violence Shelters To Rteurn To Partners: Does Forgiveness Play A Role?”, **Journal of Familiy Psychology**, Vol. 18, No. 2, pp. 331-338.

Corbin, Juliet, Strauss, Anselm. (1990), “Grunded Theory Research: Procedures, Canon, and Evaluative Criteria”, **Qualitative Sociology**, Vol. 13, No. 1. pp. 3-21.

Cresswel, John (2013), **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Ellsberg, Mary, Heise, Lori Garcia-Moreno, Claudia, Jansen, Henrice A.F.M., Watts, Charlotte. (2005),” Violence Against Women”, **Science**, Vol. 310, S.1282-1283.

Gençoğlu, Yonca, Aylin. (2014), “Bir Kavram ve Kuram Üretme Stratejisi Olarak Temellendirilmiş Kuram”, **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı:7, s. 681-700.

Görgün Baran, Aylin, Taşdemir Afşar, Selda, Koca Arıtan, Canan, Güney, Dilara Merve. (2015), **Suskunluğun Çılgılığı Projesi Kadın Sığınmaevleri Sorunlarını Tartışıyor Çalıştayı Sonuç Raporu**, İşkur Matbaacılık Kağ. San. Ve Tic. Ltd. Şti, Ankara.

Grossman, Susan F., Lundy, Marta, George, Christine C. , Crabtree-Nelson, Sonya. (2010), “Shelter And Services Receipt For Victims Of Domestic Violence in İllinois”, **Journal of Interpersonal Violence**, Vol. 25 (11), pp. 2077-2093.

Hiller, Barbara (2003), “Heilpädagogische Gruppenarbeit Mit Kindern im Frauenhaus”, Frauenhilfe München Jahresbericht 2003”, (Çevrimiçi): http://www.frauenhilfe-muenchen.de/pdf/2003_Heilpaedagogische_Gruppenarbeit_mit_Kindern_im_Frauenhaus.pdf.

Işık, Nazik. (2007). “1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet”, **90’larda Türkiye’de Feminizm** içerisinde, Ed. Aksu Bora, Asena Günel, İletişim Yayınları, ss. 41-72.

Krane, Julia, Davies, Linda (2002), “Sisterhood Is Not Enough: The Invisibility of Mothering in Shelter Practice With Battered Women”, **Affilia**, Vol. 1, No. 2, pp. 167-190.

Legewie, Heiner, Schervier Legewie, Barbara (2004), “Forschung İst Harte Arbeit, Es İst Immer Ein Stück Leiden Damit Verbunden. Deshalb Muss Es Auf Der Anderen Seite Spass Machen”, (Çevrimiçi): <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/562/1217>.

McFarlane, Judith, Pennings, Jacquelyn, Symes, Lene, Maddoux, John, Paulson, Rene (2014), “Predicting Abused Women With Children Who Return To The Abuser: Development of A Risk Assessment Tool”, **Journal of Threat Assessment And Management**, Vol. 1, No. 4, pp. 274-290.

Michalak, Alice (2008), “**Kinder İm Kontext Hauslicher Gealt- Besondere Anforderungen An Die Arbeit im Frauenhaus**, (Yayınlanmamış Diploma Çalışması, Magdeburg Yüksek Okulu, Uygulamalı Beşeri Bilimler Fakültesi).

Overlien, Caroline (2011), “Narrating The Good Life- Children in Shelters For Abused Women Talk About The Future”, **Qualitative Social Work**, No. 11 (5), pp. 470-485.

Peled, Einat, Dekel, Rachel (2010), “Excusable Deficiency: Staff Perceptions of Mothering At Shelters For Abused Women”, **Violence Against Women**, Vol. 16 (11), pp. 1224-1241.

Punch, Keith F. (2005), **Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, Çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Resmi Gazete (5 Ocak 2013) Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik; (Çevrimiçi): <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>

Resmi Gazete (20 Mart 2012) Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine

Dair Kanun; (Çevrimiçi): <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>

Sallan Gül, Songül (2013), **Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?**, Ankara, Bağlam Yayıncılık.

Sığınaksız Bir Dünya (22.03.2017) 10. Kurultay Sonuç Bildirgesi, (Çevrimiçi): <http://www.siginaksizbirdunya.org/kurultaylar/siginaksiz-bir-dunya-sonuc-bildirgeleri/67-10-kurultay-sonuc-bildirgesi>

Strübing, Jörg. (2007), “Glaser Vs. Staruss? Zur Methodologischen und Methodischen Substanz Einer Unterscheidung Zweier Varianten Von Grounded Theory”, **Historical Social Research**, Vol. 19, pp. 157-174.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele**, Broşür.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008), **Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu**, Ankara.

Timisi, Nilüfer ve Gevrek Meltem Ağduk (2007), “1980’ler Türkiye’si’nde Feminist Hareket: Ankara Çevresi”, **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ed. Aksu Bora ve Asena Günal, İstanbul, İletişim Yayınları.

WHO (2013), Global and Regional Estimates of Violence Against Women: Prevalence And Health Effects of Intimate Partner Violence And Nonpartner Sexual Violence, (Çevrimiçi): http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf?ua=1

